

kiviaed toob rõõmu kõigile

les või teises kandis kiviaiad olnud. Kui inimesed püüavad kaasajal taastada oma elamistes selle ajaloolist või traditsioonilist väljanägemist, ammutavad nad Lahe hinnangul eeskujusid 20. sajandi algusaegadest. Sest selle ajani nägid Eesti külad traditsioonilised välja.

Laht tõdes, et kaasaegseid kiviaedu on inimesi innustanud rajama toetusraha, mida PRIA viimased 4–5 aastat on jaganud just traditsiooniliste, talude ümber paiknevate kiviaedade taastamiseks ja hoolduseks. Samas on Laht kindel, et huvi oleks ka toetusteta olemas.

Aed täitis mitut ülesannet

Kiviaedade tegemine on töömahukas ettevõtmine ning algselt ei ehitatud neid lihtsalt ilu pärast. Kiviaial oli täita ühtaegu mitu funktsiooni.

Kiviaedade tekke esmaseks põhjenduseks on kivide põllult ära koristamine. Muld oli vaja puhastada kividest ning need viidi või pandi kõrvale. Selge on see, et hunnikutena võtsid kivid palju ruumi ja samas ei pakkunud põllule kaitset. “Kiviaedu rajati eelkõige tarbe pärast – kivid jalust ära ja kui aed ka looma pidas, oligi ta oma kaks põhilist funktsiooni täitnud,” rääkis Laht.

Aia ilu oli teisejärguline

Mida rohkem kive tuli mullapõuest, seda rohkem oli vaja neid kive kuhugi panna. On teada, et Muhus ja Saaremaal näiteks tuli kive põllult kogu aeg nii palju välja, et 1681. aastal saatis kuberner Kuressaarest mõisavalitsejatele ringkirjalise korralduse, millest on näha, et kiviaedade tegemine oli sel ajal kroonmõisatele kohustuslik.

Kaks aastasada hiljem keelasid Virumaa Sagadi rannamõisa 1859. aasta rendilepingud oma piirkonnas üldse

puuaedade ehitamise ja isegi vanade aedade lagunemisel tuli tükk aeda lammutada ja asendada kiviaiaga, vabanevad roigastega aga parandada teised lagunenud kohad.

Ilu hakati kiviaedade juures olulise momendina hindama alles sadakond aastat tagasi.

“Viimase sajakonna aastaga on kiviaed teinud läbi omapärase esteetilise tähendusnihe. Kui kunagi omas kiviaed eelkõige funktsionaalset tähtsust, siis arvatakse 20. sajandi 30ndatel hoogustunud kodukaunistuskampaaniad on muutnud just aedade väljanägemist. Sellest ajast alates lihtsalt ei pandud kive ära, vaid püüti neid ilusasti aeda panna. Aed pidi ka silmale ilus vaadata olema,” arutles Laht.

Aeganõudev töö

Enamik praegusel ajal rajatud kiviaedu omabki eelkõige dekoratiivset funktsiooni. Samaaegselt valmivad kiviaiad omanike soovist piirata oma põlde, metsi, heinamaid või õueala ning seda just traditsioonilisel moel.

“See, et kiviaedu praegu taastatakse, on küllap alateadlik soov jätkata elu sealt, kust see pärast sõda kolhooside ajal katkes. Talupoeg omal maal püüab oma majapidamist korrastada – me teame mõistet piirikivi, samuti on ja oli piirikivi ka kiviaed,” mõtiskles Laht.

See, kui kaua aega kiviaia ladumine võtab, sõltub mitmest asjast – nii aia kõrgusest ja laiuselt kui kivide suurusest ja tüübist. Paekivi on lihtsam aiaks laduda kui maakivi, seda tingib paekivi kihilisus, lihtsam on saada ka kivid toetuma kolmest punktist.

Maalilise maakiviaia rajamisel tuleb võrreldes paekiviaiaga vaeva näha ja higi valada palju rohkem.

Mari Hiimäe

Äp TASUB TEADA

► Kuberner Kuressaarest mõisnikele saadetud 1681. aasta korralduse §28 nõudis, et kiviaed olgu vundamendist kolm künart (u 1,8 m) ja ülalt poolteist künart (u 0,9 m) lai ning kõrge kolm künart. §30 aga kohustas talupoega rajama endale aastas mõne sülla kiviaeda. Kivirikaste põldudega küldes, nõuti igalt adramaa omanikult aastas 8–10 sülda (17–21 m) kiviaedu.

Allikas: Eesti Vabaõhumuuseum

15 m

► kiviaeda ristlõikega 70x70 cm ladus 10 inimest 6 tunniga tänavu augustis toimunud kiviaia koolitusel Eesti Vabaõhumuuseumis.

Kiviaedu rajati eelkõige tarbe pärast – kivid jalust ära ja kui aed ka looma pidas, oligi ta oma kaks põhilist funktsiooni täitnud.

Marika Laht, Eesti Vabaõhumuuseumi peakonservator

Treppide valmistamine

Are Trepid OÜ, Suur-Sõjamäe põik 9
tel 56 675 496,
aretrepid@aretrepid.ee

www.aretrepid.ee